

ÅRSFÖRENINGARNAS ORDFÖRANDEKONFERENS den 14 oktober 1981.

Anförande av Gunnar Korsgren, sekreterare i 1907 Års Män.

Direktör Montén har bett mig redogöra litet för en utredning som jag gjorde tidigare i år. Jag har på senare år sysslat med släktforskning, och det är kanske flera av herrarna som håller på med det. Det är ju historia och då har jag också blivit intresserad av årsföreningarnas historia. För en tre-fyra år sedan gjorde jag en liten utredning om årsföreningarnas papper, var de fanns på de olika arkiven. Den här utredningen syftar litet längre, dock har den ganska begränsade mål den här också. Den syftar till att ta reda på vilka årsföreningar som har funnits, när de stiftades, vilka som stiftade dem och när de avslutades samt kanske något annat som man kan uppsnappa i det sammanhanget.

Årsföreningarnas papper finns numera i Stockholm på två ställen, på Kungliga Biblioteket och på Riksarkivet. På KB finns det på två ställen, dels på trycksaksavdelningen och dels på handskriftsavdelningen. På trycksaksavdelningen finns, som namnet antyder, tryckta saker, det är lag på att alla Sveriges tryckta handlingar skall inlämnas dit, men jag har märkt att det har syndats mot det. För vår egen förening t.ex. fanns det ingen matrikel alls fastän de är tryckta på olika tryckerier. Nu finns de där. I övrigt så finns där från en massa äldre årsföreningar minnesskrifter, porträttgallerier, matriklar, reseberättelser, festtal och parentationer. Nisse Montén har just anmärkt i detta fall att här finns kanske någonting för herrar festtalare att få en del tips av. Ni kan ju gå in en vända på KB och titta i kortregistret där.

I den andra avdelningen, handskriftsavdelningen, finns det protokoll från äldre årsföreningar, det är ett 15-tal föreningar som lämnat in sina papper där. Den äldsta som finns där är 1816 Års Män, och det är ju den äldsta årsföreningen, den har Ni ju hört talas om tidigare. Den yngsta är 1891 Års Män, som till en del inlämnades 1969, men så sent som förra året inlämnades ett väldigt stort paket, som jag undrade vad det innehöll. Jag tog ju upp det ur källaren, liksom jag gjort med alla de andra arkivpapperen och tittat vad det verkligen var för någonting. Det här innehöll då tydligen sekreterarens efterlämnade handlingar, det var hundratal matriklar t.ex. av en sort. Det är kanske inte meningen att det ska in dit, men arkiven sorterar ju bort det de inte vill ha.

Den andra förvaringsplatsen är Riksarkivet och där finns också två huvuddelar. Kan man säga, dels de s.k. Wahlstedtska samlingarna och dels till RA tidigare inlämnade protokoll etc. Jag var ju mest intresserad av de Wahlstedtska samlingarna, som jag medverkade till att de räddades för en tre-fyra år sedan, för att se vad de i själva verket innehöll. Med en viss besvikelse konstaterade jag att det inte var så mycket protokoll, utan det var mera av Wahlstedt infordrade uppgifter, personalia och originalfotografier, naturligtvis väldigt intressanta saker. (Det har sagts att RA inte skulle bry sig om bilder, men chefen för sektionen, docent Ingemar Carlsson blev mycket förtjust över alla fotografierna. De var först uppsatta med gem, men nu har han låtit ordna dem arkivmässigt.) Där fanns också mycket annat, matriklar, porträttgallerier o.s.v.

Den andra gruppen, d.v.s. det som var inlämnat tidigare till RA, var protokoll och andra handlingar, dels inlämnat direkt till RA och dels depositioner från Stadsarkivet, vilket skett på vår framställan. Däremot ha vi inte lyckats få överförda till RA de handskriftshandlingar som finns på KB. Det är ungefär ett tjugetal årsföreningar som finns på RA.

Utöver de här arkiven finns det ytterligare en källa att ösa ur, nämligen Tidskriften Årsföreningarna. De äldre av Er känner nog till redaktören Wahlstedt. Han utgav tidningen från 1923 till 1949 när han avled. En redaktör Gustaf Bengtsson tog upp utgivningen igen från 1950 till 1954, då den upphörde. Den innehöll allting om årsföreningarna, sammankomster, födelsedagsnotiser, porträtt och allt vad man ville veta. Den finns på KB, och där letade jag igenom alla årgångarna för att

hitta de uppgifter jag sökte om stiftande och avslutande o.s.v. av de olika årsföreningarna. Det var ju en hel del historik här och där om de gamla föreningarna, så man kunde se mycket av vad som hade hänt. Där finns också roliga saker, där ha vi t.ex. Årsföreningarnas Marsch, och så finns det andra intressanta uppgifter, som att det totala antalet årsföreningsmedlemmar år 1925 var sju tusen, 1935 var det tjugoen tusen, 1954 tio tusen, och i dag är det tre till fyra tusen. Årsföreningarnas guldålder inföll tydligen på 30-talet.

Vad blir det nu för resultat av den här genomgången? Ja, beträffande antal föreningar så kan jag säga att i Stockholm började det med 1816 Års Män, sedan 1847, 1848 och 1950, och från 1852 och till i dag är det en obruten rad fram t.o.m. 1920. Därefter finns vakanser, men om man räknar med de senaste tillskotten så är man uppe i 82 föreningar. Sedan vet Ni att det också fanns föreningar i Skåne, och det var från 1874 till 1912, senare har jag inte funnit någon. Det blev 39 stycken. I Göteborg fanns det också två föreningar, 1875 och 1876, och t.o.m. i Helsingfors fanns det en årsförening, 1880 Års Män, bildad 1930, men den blev ensam i sitt slag. Totalt skulle det alltså bli 124 föreningar. De här föreningarna bildades inte i nummerordning utan det var några hopp. Den äldsta, pionjären, var 1816 Års Män, som bildades 1866 när man var 50 år. Nästa förening dröjde ända till 1897 och det var 1857 Års Män, då var man 40 år. År 1900 bildades 1850 Års Män, och 1908, det var alltså 8 års mellanrum där, bildades 1847 och 1858 Års Män. Men sedan kommer de i följd, 1909 kom 1859 Års Män o.s.v.

I Skåne stiftades den första årsföreningen inte förrän 1927 och det var 1887 Års Män. 1929 kom 1879 Års Män, 1933 kom 1896 Års Män och 1936 kom 1892 Års Män. Under åren 1938-39 bildades 24 föreningar i en följd, av den primus motor de hade där, kamrer Anton Nilsson.

Sen är det frågan om vilka som tagit initiativ till de här föreningarna, och det var ju diverse personertidigare. Sedan tog redaktör Wahlström vid och stiftade föreningarna 1891 t.o.m. 1910, alltså 20 st. Efter hans död fortsatte majoren Killander med föreningarna 1911 t.o.m. 1918, d.v.s. 8 st. Sedan har initiativet utgått från äldre årsföreningar.

Beträffande medlemmarnas ålder vid stiftandet så varierar den från 38 till 75 år. 1855 Års Män var faktiskt 75 år när den stiftades. Men fr.o.m. 1884 Års Män så har åldern varit 40 år när man började.

Vid föreningarnas avslutande har naturligtvis också åldern skiftat. Det har varit från 76 år för den äldsta föreningen 1816 Års Män och till 90 år för 1860 Års Män. Däremot finns inga uppgifter när Skåne-föreningarna upphört.

När man går igenom det här så gör man en del reflexioner över årsföreningarnas status. Man hittar en massa intressanta personer, samhällets toppar, det var nog mycket finare då att vara medlem i en årsförening än vad det kanske är i dag. Med all uppskattning av den närvarande lysande församlingen så var statusen nog högre förr. Kungliga personer knöts gärna till föreningarna, Gustaf den femte var t.ex. beskyddare för sin årsförening 1858 Års Män, och han bevistade ett möte där. Prins Carl och prins Eugen var hedersledamöter och greve Folke Bernadotte var ordförande o.s.v. Det var också andra personer som knöts som hedersmedlemmar, Sven Hedin, ärkebiskop Nathan Söderblom m.fl. En känd industriman som Sigfrid Edström var en mycket verksam ordförande i sin förening. Och alldeles märkbart var det många höga militärer, jag inbillar mig att varenda general och amiral var med eftersom de var så rikligt förekommande i papperen här.

Men trots dessa märkliga personer så är det en som jag tycker är särskilt märklig, och det var sekreteraren i 1848 Års Män, Tønnes Ahlgren. Jag skulle vilja läsa något ur en födelsedagsintervju med honom till hans 80-årsdag, vilken han förmodligen skrivit själv. Den stod i Årsföreningarnas nr 2 år 1928:

Se bilaga!

Ja, det var den verkliga mångsysslaren. Om man därtill lägger att han nedlagt ett fantastiskt arbete för sin årsförening, som inte är omnämnt här men som jag funnit i efterlämnade papper, så förstår man att han hade verkligt mycket att göra. Det var en lysande representant för årsföreningsrörelsen!